

ale osvojení si uceleného právního způsobu myšlení, tedy schopnosti, která přetrvává přes všechny novelizace, rekodifikace či pouho pouhý proces zapominání.

Nelze rovněž opomenout význam teoreticko právních disciplín pro obecnou kultivaci právní kultury. Právní kultúra je vizitkou kvality právního vzdělání, ale i výsledkem působení další celoživotní právní praxe. Význam obecně právních disciplín spočívá v této souvislosti především v tom, že zprostředkovávají právní kulturu a tradici právního myšlení. Ukazují, že řešení právního problému je současně i řešením společenského problému. Právní historie tak mírou nezastupitelnou přispívá k utváření právního myšlení budoucího právníka, což je dle mého názoru nejdůležitější devize, kterou si absolvent právní fakulty ze svého studia odnáší.

Summary:

Eduard Vlček, Place of Legal History in Legal Studies

The substance of legal history lies in the investigation of historical changes of legal institutions and legal institutes and depends on decisive social changes. From the legal history point of view it is also interesting to cover the context and relationship between processes happening in society and compare them with changes which we observe in law. Legal history is an interdisciplinary branch of study. On one side it is a specialized historical discipline, on the other side it is one of the scientific branches about the state and law.

In the development of legal history important presumptions have to be fulfilled. First, it is the knowledge of facts and findings from the history of law and its branches. Furthermore, good preparation in theory and methodology is essential, as basic knowledge of legal theory, state and general basics of individual branches of positive law are necessary.

Legal history is not a discipline as an end in itself. Its findings and results are presented to and made available for other disciplines of positive law. Current law in force is thus a result and a consequence of a preceding development of law. Legal history must describe creation and development of legal institutions and institutes, their sense and purpose, how they were conditioned in the context of the times, their relation to common processes of particular periods of times.

Historical method in the combination with a comparative method is an essential method, which is used by legal history to fulfil this task.

Římské právo a pronásledování křesťanů

Miroslav Černý¹

Silné náboženské přesvědčení, víra, která zbavuje strachu ze smrti a chápe smrt pouze jako přechod do lepšího světa, to všechno zní člověku, který žije v prostředí moderní evropské civilizace, dosti vzdáleně. O to více se cítí být zaskočen jednáním teroristů, kteří pro svou náboženskou víru jsou připraveni obětovat život – a to bohužel nejen svůj, ale i mnoha dalších zcela nevinných lidí. V množství pojednání, napsaných na toto téma v posledních letech, se dokonce sebevražední teroristé přirovnávali k mučedníkům z řad prvních křesťanů. Zároveň s klíčovou otázkou, proč došlo k pronásledování křesťanů v jindy tak nábožensky tolerantním Římě, se tedy můžeme rovněž zeptat, jestli je opravdu možné dělat nějakou paralelu mezi mučedníky z řad prvních křesťanů a muslimskými sebevražednými atentáčníky.

Na druhou z těchto otázek je možné odpovědět velice jednoduše a zároveň jednoznačně – první křesťané nebyli rozhodně žádnými sebevrahy, není tedy ani možné srovnávat je s fundamentalistickými teroristy. Když se křesťané stali mučedníky, bylo to buď prostřednictvím lynčování davem – kamenování svatého Štěpána, o kterém se píše ve Skutcích apoštolů² – nebo byli odsouzeni v řádném procesu, protože se odmítli vzdát své víry. Ale trvalo to dlouho, než římské úředníky začali postupovat proti křesťanům z úřední moci, a než je začali trestat za samotné jejich přesvědčení a jejich víru.

A zde se dostáváme k otázce první, na níž je odpověď trochu komplikovanější. Je totiž třeba udělat si určitý historický průřez dobou několika staletí.

¹ JUDr. Miroslav Černý, Ph.D., Katedra právních dějin, Fakulta právníká, Západočeská univerzita v Plzni.

² Srov. Sk 7, 54–60.

Nejprve římský stát hleděl na křesťany jako na sektu náležící k židovskému náboženství, které bylo v římské říši jedním z dovolených náboženství. Historicky první projevy nepřátelství vůči křesťanům nepřicházejí ze strany státní moci, ale od jejich vlastních sousedů, kteří měli křesťany stále na očích a kterým se začali jevit podezřelými, protože byli jednoduše řečeno jiní než ostatní. Dnes bychom to mohli nazvat hlasem ulice. Křesťané totiž odmítali římské mnohobohství, konali své zvláštní rituály a stranili se veřejných slavností. První obvinění proto zněla: „Křesťané nenávidí lidské pokolení“.

Problémy křesťanů vycházely z toho, že podle římského pojetí bylo v zájmu blaha státu, aby všichni bohové, ke kterým se hlásilo římské obyvatelstvo, byli rovněž veřejně uctíváni. Nikomu se přitom nebránilo, aby uctíval svá vlastní božstva, ale nesměl se zároveň odmítavě stavět k božstvům jiných, a to zvláště k těm, jejichž uctívání bylo zároveň jakožto státní kult občanskou povinností. Křesťané sice platili řádně daně, modlili se za císaře a zachovávali zákony, nicméně nemohli uctívat císaře jako boha. Zvláště v prvních dobách, kdy jejich počet ještě nebyl tak vysoký, nepředstavovali ale pro stát primárně nějaké nebezpečí, kterého by bylo třeba se obávat. Na rozdíl od židů, od nichž se oddělili, kde vždy byly přítomné minoritní skupiny zelotů – náboženských horlivců ochotných sáhnout i k násilí, se křesťané hlásili k učení Mistra, který učil, že jeho království není z tohoto světa. Ovšem pro ostatní spoluobčany se začali jevit jako skupina, která se řídí podle zavržených pověr (tím spíše, že objektivních informací o nich navenek nebylo známo příliš mnoho). Když došlo k nějaké katastrofě, byli právě křesťané považováni za ty, kteří na všechny přivolali hněv bohů. Pronásledování křesťanů ale nebylo nepřetržité, probíhalo v různých etapách a vinách.

Když vypukl v Římě 16. července roku 64 zničující požár, z jehož založení byl podezírán sám císař Nero³ (54–68), nebylo až tak obtížné svalit vinu na křesťany. Mezi usmrcenými křesťany z tohoto pronásledování byli i apoštolé Petr a Pavel. Každý z nich ale umírá jiným způsobem, protože pouze Pavel z Tarsu o sobě může prohlásit: „*Civis romanus sum*“⁴.

Císařové vyžadovali, aby byli uctíváni jako bohové ode všech svých poddaných, tedy i od křesťanů. Křesťané však měli pouze jednoho Boha, jejich víra v Krista jim nedovolovala klanět se jiným bohům. Krátké pronásledování vypuklo za vlády císaře Domiciána⁵ (81–96). Ten se nechal oslovovat

³ Srov. *Gli imperatori romani. La storia di Roma imperiale attraverso i profili biografici e le immagini dei suoi imperatori e dei principali usurpatori*, Milano 1994, 19–22.

⁴ Srov. *Sk 7*, 54–60.

⁵ Srov. *Gli imperatori romani*, 34–36.

a uctívat jako „*dominus et deus*.“ Obrady tohoto uctívání byly dokonale zinscenovány – císař seděl v cirku na trůně jako Jupiter a lid v bílém oblečení před něj předstupoval a provolával mu slávu jako věčnému Pánu. To ovšem bylo pro křesťany nepřijatelné. Přesto však i v dobách pronásledování křesťané nechťeli svrhnout stávající veřejnou moc. Papež Klement Římský nám z doby kolem roku 96, kdy končila vláda pronásledovatele křesťanů císaře Domiciána, naopak ve svém listě Korint'ánům zachoval modlitbu za stát a za císaře, kterou se křesťané modlili při slavení eucharistie. Křesťané tedy i při všech pronásledováních zůstávají římskými vlastenci⁶.

Někdy kolem roku 110 se v provinciích Pontos a Bithynie u Černého moře začala množit udání (často anonymní) na křesťany. Místodržitel Plinius se obrátil na císaře Trajána⁷ (98–117) s žádostí o právní pokyny. Císař mu nařídil, že místodržitel (který byl zároveň soudcem) nemá brát v potaz anonymní udání. Když by se ale nejednalo o udání anonymní, věc měla být projednána a křesťané, kteří by odmítli přinést oběť bohům a císaři, měli být popraveni⁸. Právě v této době zemřeli mučednickou smrtí biskupové Simeon Jeruzalémský a Ignác z Antiochie. Simeon byl na základě židovského udání předveden k římskému místodržícímu Attikovi. Ten chtěl starce ušetřit a přemlouval ho, aby se vzdal víry. Simeon to nečinil a tak byl mučen na skřipci a ukřižován. Ignác z Antiochie byl v římské aréně předhozen dravé římského polyteistického náboženství, kterým se nelíbilo, že by místo mnoha římských bohů mohl být uctíván jediný Bůh křesťanů, bylo tak dáno za pravdu. Ale soudci se většinou snažili o to, aby nemuseli posílat křesťany na smrt. Přesvědčovali je k návratu k náboženství předků, které bylo zároveň náboženským pilířem římského státu, spolu s pilířem právním. To, co platilo v oblasti práva, se zde uplatňuje i v oblasti náboženské: co je nové je špatné, co je staré je dobré¹⁰.

Za vlády císaře Hadriána¹¹ (117–138) se císaře ve stejné věci dotazuje místodržící z provincie Asie Getulius Serennius Granianus. Dostává opět

⁶ Srov. H. RAHNER, *Chiesa e struttura politica nel cristianesimo primitivo*, Milano 1970, 37; J. QUASTEN, *Patrologia I*, Torino 1975³, 51.

⁷ Srov. *Gli imperatori romani*, 38–41.

⁸ Srov. M. MACCARONE, *Cirkevní dějiny I*, Praha 1995, 46–49. Právě u Ignáce z Antiochie vzniká jakási teologie touhy po mučednictví, pramenící z přesvědčení, že jen tak se může přiblížit Bohu a stát se dokonalým křesťanem, srov. *Storia della teologia I: Epoca patristica*, Casale Monferrato 1993, 141.

⁹ Srov. J. QUASTEN, *Patrologia I*, 64.

¹⁰ Srov. F. SCHULZ, *Prinzipien des Römischen Rechts*, München 1934, 57.

¹¹ Srov. *Gli imperatori romani*, 41–42.

odpověď, že nemá reagovat na anonymní udání, proti křesťanům je však třeba zakročít, jakmile poruší římské právo.

Situace se nezměnila ani za následujících císařů Antonina Pia¹² (138–161) a Marka Aurelia¹³ (161–180). Vyznávání křesťanského náboženství bylo sice považováno za jednání, zasluhující potrestání, ale neexistoval žádný speciální zákon, který by jednoznačně definoval, jak se proti křesťanům má postupovat. Byl to opět mnohem spíše tlak veřejného mínění, kvůli kterému římská moc zasahovala proti křesťanům. Ve 2. století nebyl počet mučedníků příliš velký – nejznámějšími mučedníky z této doby je například z doby císaře Antonina Pia žák svatého Jana biskup Polykarp ze Smyrny¹⁴ († 155) nebo z doby císaře Marka Aurelia mučedník Justinus¹⁵ († 165). Právě z druhého století jsme o pronásledování křesťanů dobře informováni. Akta mučedníků, která se dochovala do dnešní doby, jsou zčásti originálními procesními protokoly, nebo jsou to písemně zachycená vyprávění, ve kterých lze procesní záznamy vytušit jako prvotní zdroj informací. Tyto záznamy (legendy – od slova „legere“) kolovaly mezi křesťany a byly předčítány při bohoslužbách. Procesní protokoly se nám zachovaly právě u Polykarpa a Justina. Autobiografická zpráva, sepsaná ve vězení, se nám zachovala od mučednice Perpetuy, která křesťanskou víru upřednostnila před vlastní rodinou a svým životem¹⁶.

Další předpis, vztahující se přímo ke křesťanům, vydává až císař Septimius Severus¹⁷ (193–211), který pod hrozbou přísných trestů zakazuje židům a křesťanům, kteří přešli k římskému náboženství, opětný návrat k původní víře. Za vlády tohoto císaře dochází k většímu pronásledování křesťanů v Alexandrii a v Kartágu.

Spor mezi křesťanstvím a římským náboženstvím se ovšem neodehrával pouze v oblasti práva, ale i v rovině intelektuální. Ve druhém a především ve třetím století začali útočit na křesťany a jejich víru vzdělaní pohanští spisovatelé, jako například platónský filosof z Alexandrie Celsus¹⁸ či neoplatonikové Plotinus a Porfyrius¹⁹. Hlavní pravdy křesťanské nauky, jako stvoření světa Bohem z ničeho, Boží vtělení, spasitelná smrt Kristova

¹² Srov. *Gli imperatori romani*, 42–43.

¹³ Srov. *Gli imperatori romani*, 44–47.

¹⁴ Srov. J. QUASTEN, *Patrologia I*, 76–78.

¹⁵ Srov. J. QUASTEN, *Patrologia I*, 176.

¹⁶ Srov. J. QUASTEN, *Patrologia I*, 162–163.

¹⁷ Srov. *Gli imperatori romani*, 49–50.

¹⁸ Ve svém nedochovaném spisu *Alethes logos* z doby kolem roku 178 obviňoval Celsus křesťany, že se stavějí proti společenskému řádu a tím podkopávají samé základy současné společnosti, srov. M. MACCARONE, *Církevní dějiny I*, 53.

¹⁹ Srov. M. MACCARONE, *Církevní dějiny I*, 72–73.

a jeho zmrtvýchvstání se nehodily do jejich filosofického systému, a proto je napadali. Poukazovali rovněž na nesrovnalosti v bibli a na vnitřní spory v církevních obcích. Proti nim reagovali svými spisy zase církevní učenci jako Origenes²⁰, Laktancius²¹ a Eusebius²². Nezpochybnitelnou skutečností je fakt, že navzdory místním pronásledováním se počet křesťanů neustále zvyšoval. „Krev mučedníků je semenem nových křesťanů“, vysvětluje tuto skutečnost na začátku 3. století církevní autor Tertulián, který ve svých spisech brojí proti náboženskému uctívání císařského kultu a římských bohů, zároveň ale dokazuje, že křesťané nejsou nepřáteli státu²³.

Když se ocitla celá Římská říše ve velké vnější i vnitřní krizi, zahájil císař Decius²⁴ (249–251) první skutečně masové pronásledování²⁵. Jeho cílem byl návrat všech lidí k římskému náboženství a vymýcení křesťanství. Všichni křesťané měli být proto donuceni přinést bohům oběti na usmíření, stejně tak jako to dělali pohané. Kdo přinesl oběť, dostal o tom potvrzení. Takovýchto „libelli“ se nám vícero dochovalo zvláště v Egyptě. Křesťané reagovali různě: někteří se nechali zlomit a požadovanou oběť přinesli, jiní podplatili úředníky a získali tak potvrzení, aniž by samotný pohanský náboženský akt uskutečnili, další se stali mučedníky.

Císař Valerián²⁶ (253–260) v prvním období své vlády byl tolerantní, ale později se přiklonil k linii svého předchůdce. Dva edikty, vydané v letech 257 a 258, přinášejí novinku. Už se nemá jednat pouze o postih jednotlivých křesťanů, ale celé církve, chápané jako organizace nepřátelská státu, kterou je proto třeba ve státním zájmu zcela vymýtit a zničit. Mučedníky se stávají biskup Cyprián z Kartága²⁷ († 258) a římský jáhen Vavřinec²⁸.

²⁰ Srov. J. QUASTEN, *Patrologia I*, 314–317.

²¹ Laktancius byl očitedním svědkem Diokleciánova pronásledování, které přežil, a o němž ve svých spisech podrobně referuje. Pozoruhodný je zvláště jeho spis *De mortibus persecutorum*, ve kterém líčí špatné konce všech pronásledovatelů církve, srov. J. QUASTEN, *Patrologia I*, 626.

²² Autor církevních dějin a zakladatel církevní historiografie. Český překlad jeho díla: EUSEBIUS PAMPHILI, *Církevní dějiny (Ecclesiastica historia)*, Praha 1988.

²³ Srov. J. QUASTEN, *Patrologia I*, 503. Ve svém spisu na obranu křesťanů *Apologeticum* Tertulián vyvrací mylné názory o křesťanství. Začíná tím, že křesťany mohou nenávidět pouze ti, kteří jejich učení neznají. Poukazuje také na paradox, že Římané dopřávají všem náboženskou svobodu, pouze křesťanům nikoli, srov. TERTULLIANUS, *Apologeticum (Čtvrtá patristická čítanka)*, Praha 1987, 47.

²⁴ Srov. *Gli imperatori romani*, 57–58.

²⁵ Srov. T. MOMMSEN, *Römisches Strafrecht*, Leipzig 1899, 568–569.

²⁶ Srov. *Gli imperatori romani*, 59.

²⁷ Srov. J. QUASTEN, *Patrologia I*, 577.

²⁸ Srov. *V jednom společenství*, Řím 1980, 511–512.

Dalším císařem byl Gallienus²⁹ (260–268), který z mocenských důvodů s pronásledováním křesťanů přestává, dokonce vydává edikt, kterým nařizuje, že křesťanům mají být navráceny jejich modlitebny. Křesťanství se sice ještě nestává náboženstvím oficiálně povoleným, ale je alespoň státem tolerována jeho existence. Pro křesťany nastala doba čtyřiceti let klidu. Jsou stavěny nové kostely, křesťané vystupují alespoň poloveřejně a získávají další a další přívržence. Čeká je ale ještě pronásledování největší.

Císař Dioklecián³⁰ (284–305) byl až do roku 298 zaneprázdněn válkou s Peršany a křesťany se proto nezabýval. Křesťanská církev měla přívržence dokonce i v samotném císařském paláci, podle církevního spisovatele Laktancia k nim patřila i císařova manželka Priska, jeho dcera Valérie a mnoho vysokých hodnostářů. Dioklecián nejprve v roce 298 vydal edikt proti manichejcům, které chtěl navrátit k římskému náboženství. Potom začíná jednat už přímo proti křesťanům. Zpočátku ve vojsku: v roce 300 museli všichni vojáci buď obětovat bohům, nebo opustit vojsko. V roce 303 a 304 pak vydává Dioklecián postupně čtyři edikty, kterými mají být křesťané definitivně zlikvidováni³¹. První edikt příkazuje zbourání všech kostelů a spálení všech posvátných knih a zakazuje shromažďování křesťanů k bohoslužbám. Křesťané jsou zároveň sesazeni z úřadů, které v Římském státě zastávali, zbaveni svých hodností a jsou omezeni v možnosti právního jednání. Druhý a třetí edikt se koncentruje na představené křesťanských obcí – na biskupy – kteří mají být uvězněni a donuceni k obětování římským bohům. Císař se takto snaží křesťanské obce zbavit jejich hlav. Čtvrtý edikt se pak už týká všech křesťanů, kteří mají přinést oběť bohům. Každý, kdo chtěl řešit nějaký spor před římským soudem, musel nejprve obětovat. Cesta k římskému soudu vedla tedy přes římské bohy. Kdo odmítne, má být potrestán smrtí.

Důsledkem těchto císařských zákonů byla přeplněná vězení. Proti křesťanům, kteří se odmítali podrobit, byla užívána nová mučení, která je měla přimět k poslušnosti. Teprve když tyto drastické prostředky nebyly účinné, následoval trest smrti. Nejznámějšími oběťmi diokleciánského pronásledování jsou voják Sebastían a Anežka Římská³². Za zmínku stojí v této souvislosti jeden z významných římských chrámů – Santo Stefano Rotondo, postavený v roce 468 a vyzdobený na konci 16. století 34 detailními výjevy různého způsobu mučení prvních křesťanů, jejichž autorem je Nicolò Circignani, řečený Il Pomarancio. Jezuitští misionáři, kteří v době reformace

²⁹ Srov. *Gli imperatori romani*, 59–60.

³⁰ Srov. *Gli imperatori romani*, 67–74.

³¹ Srov. K. BIHLMEYER – H. TUECHLE, *Storia della Chiesa I*, Brescia 1973, 118–119.

³² Srov. *V jednom společenství*, 52–54.

tajně cestovali do zemí, ovládaných protestanty, se měli pohledem na tyto fresky připravit na to, co je čeká, pokud budou odhaleni.

Ani Diokleciánovo pronásledování však neprobíhalo na celém území Římské říše se stejnou intenzitou. Zatímco ve východní části, která byla pod přímou kontrolou Diokleciána, dopadly důsledky císařských ediktů na křesťany plnou silou, západní část, kde vládli Maximián³³ a spolu s ním otec Konstantina Velkého, Konstancius Clorus³⁴, čtvrtý císařský edikt nebyl vůbec uskutečňován. Brutálněji postupoval proti křesťanům Maximián, jak se dozvídáme z Laktanciova spisu *„De moribus persecutorum“*. Oproti tomu Konstancius Clorus sice bořil křesťanské chrámy, ale „živé chrámy, kterými jsou křesťané“, nechával na pokoji. Třebaže západní císař Galerius³⁵ (305–311) vydal 30. dubna 311 edikt, kterým pronásledování křesťanů ukončil, a křesťanům bylo povoleno, že smějí svobodně žít podle svého náboženství a zároveň jim byla uložena povinnost modlit se za říši a za císaře, na východě pronásledování ještě pokračovalo dále.

Je třeba konstatovat, že tak jako v prvních dobách to nebylo primárně římské právo, ale politický zájem vyhovět hlasu většiny, který byl impulsem k pronásledování křesťanů, nyní, na začátku století čtvrtého, je to opět politický boj, boj o vládu nad Římem a jeho výsledek, který pronásledování křesťanů definitivně ukončil a z křesťanství učinil „*religio licita*“. Výsledek války mezi Konstantinem³⁶ a Maxenciem³⁷, který vyvrcholil bitvou u Milvijského mostu 28. října 312, znamená mnohem víc než jen připojení křesťanství k ostatním dovoleným náboženstvím. Ať už důvodem k tomu byla Konstantinova osobní konverze ke křesťanství nebo nejprve pouze mocenský kalkul v tom smyslu, že jestliže křesťanství nelze vyhubit, je možno je použít pro dobro státu a k vlastnímu politickému prospěchu, faktem zůstává, že Konstantinovy bohaté dary církvi i jeho edikt, kterým nařídil restituce církevního majetku, dokazují jednoznačně, že Konstantin se rozhodl svěřit křesťanům a církvi úkol přesahující funkci a postavení jedné „*religio licita*“. Epizoda císaře Juliána³⁸, nazvaného později Odpadlík, v letech 361–363, byla příliš krátká na to, aby tento vývoj dokázala zvrátit.

Pak přichází 27. únor 380, kdy císař Teodosius I.³⁹ (379–395) se svými spoluvladaři Graciánem a Valentiniánem II. ediktem „*Cunctos populos*“

³³ Srov. *Gli imperatori romani*, 74–76.

³⁴ Srov. *Gli imperatori romani*, 77–78.

³⁵ Srov. *Gli imperatori romani*, 76–77.

³⁶ Srov. *Gli imperatori romani*, 81–89.

³⁷ Srov. *Gli imperatori romani*, 78–79.

³⁸ Srov. *Gli imperatori romani*, 92–97.

³⁹ Srov. *Gli imperatori romani*, 99–101.

prohlašuje křesťanství za státní náboženství, a o 11 let později je zakázáno veřejné slavení pohanských náboženských obřadů. Dá se říci, že karta se obrátila. Římské polyteistické náboženství, pomalu mizící, se stává „pohanstvím“, tedy něčím, co přežívá potají jen ve vesnickém konzervativním prostředí – v „pagus“. Oběti potom už nejsou křesťané, ale pohané. Spolu s nimi ovšem i židé, heretici, schismatici, odpadlíci od víry a jiní⁴⁰. Cesta k moderní náboženské a názorové toleranci byla ještě dlouhá.

Zusammenfassung:

Miroslav Černý, Das Römisches Recht und die Verfolgung der Christen

Der Artikel beschäftigt sich mit der Verfolgung der Christen in den ersten Jahrhunderten und versucht eine Antwort auf die Frage zu finden, warum gerade die Christen als Erzfeinde des sonst so toleranten Römischen Reiches angesehen wurden. Es wird eine Übersicht der Phasen der Verfolgung unter der Regierung der einzelnen Römischen Kaiser gegeben. Weiter werden einige bedeutende Märtyrer erwähnt, über deren Prozesse und Tod wir gut informiert sind, teilweise aus den überlieferten authentischen Gerichtsprotokollen. Aus diesem Konflikt ist am Ende das Christentum als Sieger hervorgegangen. Das Christentum wird so zuerst zu einer der zugelassenen Religionen, dann zur Staatsreligion erklärt. So kommt es zu einer widersinnigen Entwicklung, wenn die Staatsmacht, die vorher die Christen verfolgte, später im Namen der Kirche verfolgt und bestraft alle, die mit der offiziellen Linie des Christentums, das sich inzwischen auch zur Staatsideologie entwickelt hat, nicht voll einverstanden sind.

⁴⁰ Srov. T. MOMMSEN, *Römisches Strafrecht*, 601–611.

Listinné dôkazy stredovekých práv a povinností pochádzajúce z prvotnej praxe hodnoverných miest

Adriana Švecová¹

Obnova záujmu o stredovekú právnu históriu nesie v sebe viacero, na prvý pohľad neprekonateľných prekážok, z nich uchopenie a pochopenie stredovekej listinnej latinčiny (niekedy aj v samotnom origináli) v premenách času a teritória je len vrcholom pomyselného ľadovca. Nemožno však poprieť fakt, že stredoveká diplomatická produkcia je známa jazykom značne barbarizovaným, občasnou trivializáciou predkladaných informácií, vrstvením totožných významových spojení a výraznou formálnou štylizáciou úradného textu, hraničiacou s neskrývaným tranzumovaním vyspelejších alebo rozvinutých vydavateľských vzorov. Pri sledovaní spomínaného procesu zlistinenia nachádzame podnetný a výnimočný bádateľský prieor v listinách hodnoverných miest v Uhorsku už v prvej polovici 13. storočia, v tomto období ale hovorme radšej len o hľadani a petrifikovaní listinných druhov s právnym obsahom². Predložená štúdia má

¹ JUDr. et Mgr. Adriana Švecová, PhD., Katedra právnych dejín, Právnická fakulta, Trnavská univerzita v Trnave.

² Aké mechanizmy a podnety slúžili pre zakorenenie a ustálenie činnosti uvedenej inštitúcie zameranej prevažne na verejnototársku agendu obsiahlejšie načrtávame napr.: ŠVECOVÁ, A.: Inštitúcia hodnoverných miest ako kvázi verejných notárov v stredoveku. In: Ročenka Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave. Acta Tyrnaviensis Iuridica II, Iura Edition: Bratislava, 2005, s. 169–181; ŠVECOVÁ, A.: Osobitné miesto hodnoverných miest v systéme verejných orgánov Uhorského kráľovstva v 13. a počiatkom 14. storočia. In: Naděje právní vědy. Býkov 2006. Sborník z mezinárodního setkání mladých vědeckých pracovníků konaného ve dnech 29. 6. – 1. 7. 2006 na zámeckém statku Býkov. V. Knoll – V. Bednář (eds), Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk: Plzeň 2006, s. 517–528. Informatívne štúdie k téme priniesli na Slovensku: BOKESOVÁ, M.: Vierohodné miesta, vznik, vývoj a pôsobnosť. In: Archivní časopis, Praha, 1953, s. 163–167, podobne ŽUDEL, J.: Archivny hodnoverných miest na Slovensku. In: Archivní časopis, Praha 1961, s. 70–78.